

СОЦИЈАЛНО АНДРАГОШКИ АСПЕКТИ

SOCIAL AND ANDRAGOCIAL ASPECTS

НАСОЧЕНО ВРАБОТУВАЊЕ - ПРАВА И
МОЖНОСТИ ЗА ЛИЦАТА СО
ИНТЕЛЕКТУАЛНА ПОПРЕЧЕНОСТGUIDED EMPLOYMENT – RIGHTS AND
OPPORTUNITIES FOR PEOPLE WITH
INTELLECTUAL DISABILITIES*Erna ŽGUR**Erna ŽHGUR*

Универзитет во Љубљана, Педагошки факултет
Љубљана, Словенија

University of Ljubljana, Faculty of Education,
Ljubljana, Slovenia

Примено: 20.11.2016
Прифатено: 31.01.2017

Received: 20.11.2016
Accepted: 31.01.2017
Original article

Резиме**Abstract**

Вовед: Лицата со интелектуална попреченост (ИП) често се исклучени од пазарот на трудот и се соочуваат со многу пречки при вработувањето.

Introduction: People with intellectual disabilities (ID) are often excluded from the labour market and face many obstacles on their way to employment.

Цел: Зацртано е да им се даде на лицата со ИП можност за повремено вработување, обезбедувајќи им соодветни работни вештини, соодветно знаење и компетенции, како и соодветни вештини за поактивен живот.

Aim: The main aim is giving the persons with ID a possibility to participate in occasional employment, providing them suitable work skills, sustainable knowledge and competencies, as well as suitable skills for more active life.

Методологија: Анализираме 90 евалуациски прашалници (пополнети од ученици, ментори, родители и занаетчи), во рамките на 3-годишен проект (септември 2013 - октомври 2015). За статистичката анализа го користевме Спирмановиот коефициент на корелација и хи-квадрат за квалитетот на животот (*Pediatric Quality of Life Inventory TM – PedsQL, version 4.0*).

Materials and methods: We analysed 90 evaluation questionnaires (filled out by students, mentors, parents and craftsmen), during a 3-year project (September 2013 - October 2015). The Spearman Correlation Coefficient and Chi-square test were used for statistical data analysis.

Резултати: Го одредивме нивото на задоволство изразено од родителите, менторите и учениците во однос на вработувањето ($\chi^2 = 1,07$; $p > 0,05$; $\chi^2 = 0,04$; $p > 0,05$; $\chi^2 = 0,04$; $p > 0,05$).

Results: We determined the level of satisfaction expressed by parents, mentors and students, related to guided employment ($\chi^2 = 1,07$; $p > 0,05$; $\chi^2 = 0,04$; $p > 0,05$; $\chi^2 = 0,04$; $p > 0,05$). Workshops were balanced with theoretical and practical content ($\chi^2 = 16,58$; $p < 0,05$).

Содржините на работилниците беа избалансирани во однос на теоретскиот и практичниот дел ($\chi^2 = 16,58$; $p < 0,05$).

Адреса за кореспонденција:

Erna ŽGUR

Универзитет во Љубљана, Педагошки факултет
Кардељева плошад 16, Љубљана, Словенија
Е-пошта: erna.zgur@pef.uni-lj.si

Corresponding address:

Erna ŽHGUR

University of Ljubljana, Faculty of Education
Kardeljeva ploscad 16, Ljubljana, Slovenia
E-mail: erna.zgur@pef.uni-lj.si

Менторите, родителите, учениците и занаетчиите изразија слично мислење за успехот од индивидуалните работилници (во зависност од видот на работилницата); менторите ($\chi^2 = 16,76$; $p < 0,05$); родителите ($q = 0,99$, $p < 0,05$); учениците ($q = 0,55$; $p > 0,05$); занаетчиите ($q = 0,79$; $p < 0,05$). Занаетчиите беа волни да ги прифатат учениците со ИП дури и без приспособени работни услови или олеснувања од државата ($\chi^2 = 3,34$; $p > 0,05$).

Заклучок: Имплементацијата на избраниите работилници поврзани со насоченото вработување покажа дека вработувањето на лице со ИП е можно под стручен надзор од страна на менторите.

Клучни зборови: насочено вработување, ученици со интелектуална попреченост, работилници

Вовед

Во современото општество може да се забележи растечкиот процес на интеграција во сите сегменти на популацијата (1). Европската агенција за развој во областа на специјалната едукација, во своите документи ја потенцира улогата на инклузивното образование (2, 3). Постои зголемена потреба за интеграција на сите нивоа на образование (4), обука и вработување, како и соработка меѓу разни институции (5). Во нашиот случај, таквата соработка ги вклучува економските сектори и занаетчиските активности од локалната средина во Долината Випава, каде што благодарение на природата (блага клима, умерено топли лета, рамнини и ридови) има добри услови за развој на земјоделство и хортикултура. Проектот за повремено вработување беше дизајниран од Институтот „Цириус“ Випава, за популацијата што се образува според приспособени програми, како и според програмите за посебно образование. Институтот е основан пред 50 години со цел да обезбеди образование и обука за учениците со ИП и нарушувања на моториката. Имплементацијата на предвидениот курикулум дополнително вклучува комплементарни медицинско-терапевтски активности и програми (основна медицинска грижа, терапевтски програми,

Mentors, parents, students and craftsmen expressed similar opinions in regards to the success of individual workshops (it depended on the type of workshop); mentors ($\chi^2 = 16,76$; $p < 0,05$); parents ($q = 0,99$, $p < 0,05$); students ($q = 0,55$; $p > 0,05$), craftsmen ($q = 0,79$; $p < 0,05$). Craftsmen were willing to accept students with ID even without adapting the working conditions or state incentives ($\chi^2 = 3,34$; $p > 0,05$).

Conclusion: Implementation of selected workshops, related to guided employment showed that employment of people with ID is possible under professional guidance of mentors.

Keywords: guided employment, students with intellectual disabilities, workshops

Introduction

In the modern society we can observe the growing process of integration of all population segments (1). The European Agency for Development in Special Needs Education in its documents highlights the role of inclusive education (2, 3). There is a growing need for integration in all levels of education (4), training and employment, as well as for cooperation between various institutions (5). In our case study this cooperation involved economic sectors and craft activities from the local environment of Vipava valley, which, due to its natural conditions (mild climate, not extremely hot summers, plains and hills), has good conditions for the development of agricultural and horticultural production. The project of occasional guided employment was designed by the institute Cirius Vipava, for the population educated in adapted, special education programme. The institute was founded 50 years ago with the aim to provide education and training for students with ID and motor disabilities. Additionally, the implementation of prescribed curriculum includes complementary medical-therapeutic activities and programmes (basic medical care, therapeutic programmes, hydrotherapy,

хидротерапија, хипотерапија, сензорно-моторна интеграција, арт-терапија).

Насоченото вработување беше елаборирано за учениците со интелектуални и комбинирани пречки школувани во Институтот (нарушена моторика, говорно-јазични нарушувања, оштетен вид, оштетен слух и други сензорни и перцептивни нарушувања), кои нема да го продолжат своето образование. Од таа причина Институтот „Цириус“ го елаборираше проектот за насочено вработување за ученици со интелектуални и комбинирани пречки, кои се образуваат во Институтот и имаат капацитет за нешто повеќе (тие треба да се охрабрат и да им се даде можност во непосредното опкружување). Во Словенија, образованието на децата со посебни потреби (ПП) е регулирано со Актот за поставеноста на децата со посебни потреби (6). Менталната словенска легислатива за трудот не обезбедува форми на вработување на лица со тешка ИП коишто не можат да го продолжат школувањето во краткотрајни окупациони програми. Законот ги дефинира лицата со ИП како лица со лесна, умерена и тешка ИП (6). Според Актот за социјална грижа за ментално и физички хендикепирани лица (7), лицата со умерена и тешка ИП имаат право на надоместок и продолжуваат да го земаат во текот на нивниот живот. Ваквата финансиска поддршка придонесува за покривање на нивните трошоци за живот, но во исто време, им оневозможува да партиципираат на отворениот пазар на трудот, бидејќи не можат да се регистрираат во Агенцијата за вработување (8) како потенцијални баратели на работа. Вработувањето на лицата со попреченост е уредено со Актот за окупациона рехабилитација и вработување на лица со попреченост (9), којшто главно се однесува на работниците со попреченост способни за стручна работа. Законот пропишува услуги за окупационата рехабилитација, со цел лицата со попреченост да се подготват за соодветна работа. Сепак, правата содржани во овој акт се помалку фокусирани на потребите на лицата со ПП.

Според студиите од другите земји, тие исто така се соочуваат со тешкотии при вработувањето лица со ПП, дури и по успешно завршеното образование (10–12). И покрај соодветната квалификација, лицата

hippotherapy, sensory-motor integration, art therapy).

Guided employment was elaborated for students with intellectual and multiple disabilities (motor disabilities, speech and language impairment, visual impairment, hearing impairment and other sensory and perceptual impairments), educated at the institute, who do not continue their education. For this reason, the institute Cirijs elaborated the project of guided employment for students with intellectual and multiple disabilities, who are educated at the institute and have capacity to do something more (they need to have the encouragement and the opportunities provided by the immediate surroundings). In Slovenia, education of children with special needs (SN) is regulated by the Placement of Children with Special Needs Act (6). The current Slovenian labour legislation does not provide forms of employment for people with severe ID who cannot continue their schooling in short-term vocational programmes. The law defines people with ID as people with mild, moderate and severe ID (6). According to the Act Concerning Social Care of Mentally and Physically Handicapped Persons (7), people with moderate and severe ID become entitled to allowance at the age of majority and they continue to receive it throughout their life. This financial support helps them to cover their life expenses, but at the same time, it makes it impossible for them to participate in the open labour market, since they cannot register to the Employment Service (8) as potential jobseekers. Employment of people with disabilities is governed by Vocational Rehabilitation and Employment of Disabled Persons Act (9) which is mainly applied to disabled workers who are able to perform professional work. The law provides vocational rehabilitation services, with the aim to prepare persons with disabilities for a suitable job. The rights contained in this Act, however, are less focused on the needs of people with severe ID.

According to studies from other countries, they face the difficulties in employing persons with SN too, even after successful completion of education (10–12). Despite a suitable

со тешка попреченост најчесто се неуспешни во наоѓање работа (13). Сепак, постојат различни форми на социјално претприемништво во нашата земја, ама тие не ги вклучуваат сите ранливи социјални групи. Социјалната економија вклучува фондации, непрофитни организации, социјални претпријатија итн. основани по приватна иницијатива, кои пружаат трговски и нетрговски услуги. Тие се засновани на солидарност и работат во согласност со демократскиот принцип за партиципација на сите членови; профитот не се дистрибуира меѓу сопствениците или основачите (14). Во Словенија, социјалното претприемништво постои уште од 1960-тите и сега вработува најмалку 50 проценти од лицата со попреченост (15). Вработувањето е наменето за оние лица со попреченост кои, поради својата ограниченост, не можат да се вработат на отворениот пазар на трудот (16). На растечката улога на социјалната економија во општеството индиректно се рефлектира преносот на надлежноста на социјалното претприемништво од Министерството за труд, семејство, социјални прашања и еднакви можности на Министерството за економски развој и технологија (17).

Проект за насочено вработување - улога и причини

Во Словенија постои растечки тренд на инклузивно образование, бидејќи голем број деца со ПП се интегрирани во редовните основни училишта (18). Последователно, мнозинството деца вклучени во посебни институции се оние со покомплексни тешкотии во развојот, кои бараат повнимателен и стручно насочен образовен процес и рехабилитациски третман (19). Како резултат на зголемената потреба за интеграција на лицата со ПП, институциите се фокусирани на олеснување преку нудење помош од типот на мобилни образовни услуги (20, 21) и имплементација на проектни активности. Ваквите трендови се поддржани од Министерството за образование, наука и спорт (Министерство) со доделување дополнителни финансиски средства на институциите за промо-

qualification, persons with SN are often unsuccessful in finding a job. (13). However, there are different forms of social entrepreneurship in our country, but they do not include all vulnerable social groups. Social economy includes foundations, non-profit associations, social enterprises etc., founded by private initiative, producing market and non-market services. They are based on solidarity and operate according to democratic principle of participation of all members; the profit is not distributed among owners or founders (14). In Slovenia, social entrepreneurship has been present since the early 1960s and it now employs at least 50 percent of people with disabilities (15). Employment is intended for those people with disabilities who, due to their limitations, cannot be employed on the open labour market (16). The growing role of social economy in the society is indirectly reflected in the transfer of jurisdiction over the social entrepreneurship from the Ministry of Labour, Family, Social Affairs and Equal Opportunities to the Ministry of Economic Development and Technology (17).

The project of guided employment - its role and the reasons for it

In Slovenia there is a growing trend of inclusive education, since an increasing number of children with SN have been integrated into the mainstream primary school programmes (18). Consequently, the majority of children included in the specialised institutions are those with more complex disabilities, which requires more attentive and professionally guided education process and rehabilitation treatment (19). Due to the increasing need for integration of people with SN, the institutions are focused on its facilitation by means of mobile educational services (20, 21) and implementation of project work. These trends are encouraged by the Ministry of Education, Science and Sport (the Ministry) which allocates additional funds

вирање на интеграцијата на ученици со ПП. Како резултат на зголемениот број млади луѓе кои по завршувањето на формалното образование не продолжуваат на студии или не се вработуваат, Министерството ги поддржува проектите за модел на насочено вработување (22), наменети за социјално ранливите категории, вклучувајќи ги лицата со интелектуални и комбинирани пречки.

Во последнава декада, Институтот „Цириус“ забележува мал број деца со лесна ИП кои го продолжуваат пониското окупационо образование (23). Како најзначајни причини за тоа, ги забележавме следниве: видот и комплексноста на комбинирани пречки кај децата што не го продолжуваат образованието, иако го поседуваат потребниот интелектуален капацитет; примена на правата што произлегуваат од Актот (6); други причини поврзани со комбинирани пречки (моторни и когнитивни). Стручната служба од Институтот (психолози, социјални работници, наставници, медицински лица) забележуваат дека во секоја генерација деца со ИП има деца што би можеле да бидат повремено вработени, ама не го продолжуваат своето образование (21).

Како резултат на тешкотиите за социјална интеграција и условите за вработување, „Цириус“ елаборираше модел на насочено вработување за лица со интелектуална попреченост и комбинирани пречки школувани во Институтот, коишто не го продолжуваат нивното образование според програмите за пониско окупационо образование. Целта е да се подобрат нивните социјални и работни вештини. За таа цел, Институтот аплицираше за финансирање од Европскиот социјален фонд (22) (Оперативна програма за човечки ресурси). Моделот овозможува практична обука за повремено вработување и вклучува содржини поврзани со активно време за одмор. Министерството избра два института (еден од нив е „Цириус“, Випава), со два одделни модела на вработување лица со интелектуална попреченост и комбинирани преч-

to the institutions for promoting integration of students with SN. Due to the increased number of young people who, after the formal education, do not continue their studies or get employed, the Ministry supports the project of guided employment model (22), intended for socially vulnerable groups, including persons with intellectual and multiple disabilities.

In the last decade the institute Cirius Vipava has noticed that a small number of children with mild ID continue the lower vocational education (23). The most significant reasons for that we have observed are: the type and the complexity of multiple disabilities of children who do not continue their education, even if they have the necessary intellectual capacity; exercising the rights deriving from the *Act* (6); other reasons associated to multiple disabilities (motor and cognitive). The institute's expert services (psychologists, social workers, teachers, medical workers) note that sometimes, in a generation of children with ID, there are children who would be able to participate in occasional employment but do not continue their education (21).

Due to the difficulties with social integration and conditions of employment, CiriusVipava elaborated a model of guided employment for persons with intellectual and multiple disabilities, educated at the institute, who do not continue their education in the programme of lower vocational education. Its aim is to improve their social and work skills. For this purpose, the institute applied for funding from the European Social Fund (22) (Human Resources Operational Programme). The model provides practical training for occasional employment and includes contents related to active leisure time. The Ministry has chosen two institutes (one being Cirius Vipava), with two separate models of employment for persons with intellectual and multiple disabilities. The model designed by

ки. Моделот на „Цириус“ е ориентиран кон локалната заедница. Другиот институт (наменет главно за лица со моторни нарушувања, без ИП) се фокусираше на модулариот модел, поделен на социјално-педагошки дел (програма за менторство) и на социјална рехабилитација (имплементација на индивидуален преоден план за вработување или понатамошно школување) (13). Резултатите од проектите за насочено вработување создадени од двата института, беа дел од извештајот на Министерството до владиното тело Владина канцеларија за развој и европска кохезија (24) и дел од подготвувањето терен за нов тендер за зголемената социјална интеграција на ранливите групи. Основа за нови проекти ќе биде развојот на дополнителни вештини за лицата со ПП, олеснување на нивното вработување, давањето можност за примена на новите усвоени вештини во практика (25).

Насочено вработување - организирање проектни работилници

Со овој проект, „Цириус“ почна со елаборирање на иновативен модел на дополнително образование и насочено обучување за повозрасните ученици. Во рамките на проектот, младите се испробуваа себеси во повремни вработувања под насочено раководство од стручни ментори, а преку дополнителното образование тие влегоа на прифатениот пазар на трудот. Учениците со комбинирани пречки, вклучени во проектот, се насочени кон прифатени, повремни форми на вработување преку дополнително образование и обука. На овој начин тие имаат порамноправни можности со останатите баратели на работа на прифатениот пазар на труд. Некои од нив зависат од годишното време и се поврзани со земјоделството, лозарството и овоштарството. Проектот беше изведен преку 10 работилници со различна содржина.

CiriusVipava is oriented towards the local environment. The other institute (assisting mainly persons with motor disabilities, without ID) focused on elaborating a modular model, divided in social pedagogical part (tutorship program) and social rehabilitation part (implementation of individual transition plan for employment or further education) (13). The results of the guided employment projects, designed by the two institutes, were included in the Ministry report to the governing body - Government Office for Development and European Cohesion Policy (24) and in preparing the ground for a new tender for increasing social integration of vulnerable population groups. The base for the new projects will target development of additional skills for persons with SN, facilitating their employment, giving them a possibility to put the newly acquired skills into practice (25).

Guided employment - organisation of project workshops

With this project, Cirius started elaborating an innovative model of supplementary education and guided training for older students. Within the project young people try themselves in occasional employment under professional guidance of mentors, and they enter the adapted labour market through supplementary education. Students with multiple disabilities, included in the project, are guided into adapted, occasional forms of employment through supplementary education and training. In that way they have more equal opportunities compared to the other potential job seekers on the adapted labour market. The project involved different economic activities, typical for Vipava valley. Some of them depended on the season and were related to agriculture, viticulture and fruit cultivation. The project was organised in 10 workshops with different contents.

Табела 1. Презентација на работилниците

Table 1. Presentation of Workshops

Работилници / Workshops	Опис на содржината / Description of contents	часови / hours
1. Селекција, подготовка и упатства / Selection, preparation and guidance	Селекција на ученици, заснована на нивниот психолошки профил (социјални и комуникациски вештини, работни способности, мотивација), нивниот училиштен успех, нивните интереси / Selection of students, based on their psychological profile (social and communication skills, work abilities, motivation), their school performance, their interests.	35
2. Теоретска и образовна содржина / Theoretical and educational content	Познавања за повременото вработување и услужните активности; запознавање со различни струки, активности, занаетчиство и услуги (продавач, фризер, домаќин, фотограф, пица-мајстор, келнер, готвач, помошник готвач, секретар, информатички техничар, земјоделец, дрвосечач, цвеќар, овоштар, чистач, шивач итн. / Knowledge for occasional employment and service activities; getting familiar with different occupations, activities, craft and services (seller, hairdresser, houseworker, photographer, pizza chef, waiter, cook, cook assistant, secretary, computer technician, farmer, arborist, horticulturalist, fruit cultivator, cleaning worker, seamstress, etc.).	78
3. Информатичка и комуникациска технологија / Information and communications technology	Содржини за функционална примена на комуникацијата (со користење компјутер, изработување веб-страница, користење камера, скенер, фотокопир, пластификатори, социјални мрежи, телефон итн.) / Contents for the functional use of communication (using computer, making a website, using a camera, scanner, photocopier, plasticisers, social networks, telephony, etc.).	70
4. Домаќинство / Housework	Домашни обврски во рамките на Институтот: во училишната кујна (подготовка на пијалаци, едноставни јадења, колачиња, зачувување на овошје и зеленчук); во пералната (едноставно зашивање, кроење, сортирање и виткање на парчињата облека, пеглање, носење на постелнината во собите, собирање валкана облека); чистење на спалните, училниците, холовите и на другите заеднички простории. / Housework tasks within the institute: in the school kitchen (preparation of drinks, simple meals, pastries, preservation of fruit and vegetables); in the laundry room (simple sewing, tailoring, sorting and folding clothing items, simple ironing, distributing linen to the rooms, collecting dirty laundry); cleaning bedrooms, classrooms, lobbies and other common areas.	91
5. Занаетчиски услуги во локалната заедница во Долината Випава / Craft services in the local environment of the Vipava valley	Активно учество на учениците во избраните економски и занаетчиски активности и услуги во локалната заедница. Институтот ја контактираше Занаетчиската комора и Малите бизниси во Ајдовщина и ги оствари потребните контакти со индивидуални занаетчи и оператори од Долината Випава. / Students' active participation in selected economic and craft activities and services, operating in the local environment. The institute contacted the Chamber of Craft and Small Business in Ajdovscina and established the necessary contacts with individual craftsmen and operators in services, operating in the Vipava valley.	98
6. Заштита на околината / Environment protection	Помагање во одржувањето на лулашките во градината, оранџериите, плантажите со ароматични растенија; засадување цвеќиња, сезонски зеленчук, расад итн. / Helping maintain the garden beds, small greenhouses, aromatic herbs plantation; planting flowers, seasonal vegetables, seedlings, etc.	97
7. Помош при берење овошје и зеленчук од Долината Випава (според годишното време) / Helping with self supply of fruit and vegetables from the Vipava valley (according to seasons)	Запознавање со содржините поврзани со земјоделството, лозарството и цвеќарството - практични активности поврзани со градинарството и обработка на овошје (засадување и одгледување цвеќиња, различни видови јаболка, цреши и кајсии, работење во лозјата, сместување на плодовите во визби и во буриња итн.); работење во магацини; посета на неколку мали локални винарии / Getting familiar with contents related to agriculture, viticulture and fruit cultivation - practical activities related to gardening and fruit cultivation (planting and growing flowers, local varieties of apples, cherries and apricots, working in the vineyard, cellaring, barrelling, etc.); working in the storage facilities; visiting some small local wine cellars.	121
8. Активно време за одмор / Active leisure time	Мноштво содржини поврзани со рекреација, спорт и креативна уметност (танцување, музика и сл.) / Variety of contents related to recreation, sport and creative art (dance, music, etc.).	199

9. Застапување на учениците и самозастапување / Students' advocacy and self-advocacy	Дискусии, размена на мислења во однос на љубовта, пријателството, семејството; примање нови информации; активно учество во активности за застапување и самозастапување (учениците зборуваат за себе, за нивните очекувања, желби и интереси во однос на социјалната партиципација) / Discussions, exchange of opinions regarding love, friendship, family; acquisition of new information; active participation in the activities of advocacy and self-advocacy (students speaking about themselves, their expectations, desires and interest related to their social participation).	30
10. Холистички терапевтски третман / The holistic therapeutic treatment	Обезбедување дополнителна терапија во врска со работната терапија и невропсихотерапијата (фокусирано на одржување на психофизичките услови на учениците со комбинирани пречки што партиципираат); подготвителни активности за индивидуално занаетчиско производство (подготовка на работната средина, алатот, запознавање со процесот на работата итн.) / Provision of additional therapy treatment related to work therapy and neurophysiotherapy (focused on a suitable maintenance of psycho-physical condition of the participating students with multiple disabilities); preparatory activities related to individual craft production (preparing the work environment, work tools, adaptation of the work process, etc.).	83
Вкупно часови (за 10 работилници) / Total hours (for 10 workshops)		902

Цел и намена

Моделот за насочено повремено вработување беше создаден од „Цириус“ за да им се даде на учениците можност да се испробаат во одбрани занаетчиски и земјоделски активности, постигнувајќи:

соодветно работно знаење, способности и вештини за повремено вработување во локалната средина (Долината Випава), соодветни вештини за поактивен живот (занимавање во Институтот, во домашно опкружување, во текот на слободното време), соодветно знаење и компетенции (образовни, работни, социјални, врсник со врсник итн.) според попреченоста на студентите и можности обезбедени од социјалната средина.

Методологија

Инструменти

Евалуациски прашалници, составени од 14 отворени и затворени прашања, беа пополнети од 90 учесници. Прашањата беа поврзани со:

- очекувањата од насоченото вработување (исполнети, неисполнети, над очекувањата);
- очекувањата од изведувањето на поединечните работилници (исполнети, неисполнети, над очекувањата);
- задоволството од организацијата, изведувањето и содржината (одговори од 1 - незадоволен до 10 - екстремно задоволен);

Aims and purposes

The model of guided occasional employment was designed by CiriusVipava to give students an opportunity to try themselves in selected craft or agricultural activities, obtaining:

suitable work knowledge, abilities and skills needed for occasional employment in the local environment (the Vipava valley), suitable skills for a more active life (occupation inside the institute; in their home surrounding; during their free time) sustainable knowledge and competencies (educational, work, social, peer to peer, etc.) based on students' disability and the opportunities provided by their social environment.

Methods

Instruments

Evaluation questionnaires, composed of 14 open and closed questions, were filled out by 90 participants. The questions were related to:

- expectations regarding the guided employment (fulfilled, unfulfilled, above expectations)
- expectations regarding the execution of single workshops (fulfilled, unfulfilled, above expectations)
- organization, execution and contents satisfaction (responses from 1 - dissatisfied to 10 - extremely satisfied)

- дали сметаат дека поединечните работилници се интересни (да, не - давање причина);
- дали работилниците им обезбедуваат доволно знаење, вештини, практично искуство, окупација; им даваат можност за социјализација и активно поминување на слободното време;
- желбата за продолжување на насоченото вработување (да, не);
- дали е доволен бројот на часови или не е доволен;
- дали сметаат дека работилниците се флексибилни при имплементација на содржината при приспособувањето на потребите на учениците; дали тие би работеле со ученици или занаетчиј што учествуваат во другите работилници (да, не - давање причина);
- можните проблеми со насоченото вработување (недостаток на информации, методи на имплементација, времетраење, добиена помош, селекција; без проблеми);
- важноста на работилниците за насочено вработување (сите наведени 10 работилници);
- сугестии за нови содржини (отворено прашање);
- практичната вредност на работилниците (отворено прашање);
- дали сметаат дека тоа искуство е корисно за насоченото вработување (да, не);
- дали сметаат дека насоченото вработување е корисно за социјалната и работната интеграција (да, не).
- whether they consider single workshops to be interesting (yes, no, giving reasons)
- whether a workshop provided them with new knowledge, skills, practical experience, occupation; gave them a possibility to socialize and to actively spend their free time
- the desire to continue the experience of guided employment (yes, no)
- whether they consider the number of hours sufficient or not
- whether they consider workshops flexible in implementing contents, in adapting them to students' needs; whether they would work with students or craftsmen participating in other workshops (yes, no, giving reasons)
- possible difficulties with guided employment (lack of information, methods of implementation, duration, help received, selection; without difficulties)
- importance of workshops for guided employment (all 10 workshops listed)
- suggestions for new contents (open question)
- practical value of workshops (open question)
- whether they consider the experience useful for guided employment (yes, no)
- whether they consider guided employment useful for major social and work integration (yes, no).

Во проектот беа вклучени 23 ученика (14 девојчиња и 9 момчиња); 19 од нив се школуваа по програмата за посебно образование (18 со умерена и 1 со тешка ИП), а 4 според адаптирана програма со пониски образовни стандарди (со лесна ИП). Освен ИП, 17 ученика имаа моторно нарушување (5 лесно, 4 умерено, 8 тешко моторно нарушување); 6 ученика немаа моторни нарушувања. Во проектот беа вклучени 27 стручни работници, 16 родители и 24 занаетчиј.

Насоченото вработување (септември 2013 – октомври 2015) се спроведе преку 10 работилници. Тие беа поврзани со различни сезони и сезонска работа. Учество на

The project involved 23 students (14 girls and 9 boys); 19 of them were educated in special education programme (18 with moderate and 1 with severe ID) and 4 in adapted education programme with lower educational standards (with mild ID). Besides ID, 17 students had a motor disability (5 had mild, 4 had moderate and 8 had severe motor disability); 6 students were without motor disability. The project included 27 professional workers, 16 parents and 24 craftsmen.

Guided employment (September 2013 - October 2015) was organised in 10 workshops. They were linked to different seasons and

учениците се засноваше на психолошко тестирање, менторство, сугестии, содржини за родителите (проценката за тоа како функционираат во институционална и домашна средина); со почитување на нивните интереси.

Статистички метод

За целта на истражувањето беа анализирани прашалниците со скала за оценување на повеќе нивоа. Го користевме Спирмановиот коефициент на корелација (СКК) и хи-квадрат тестот. На прашалникот со 10-степенна скала, на којшто повеќето прашања беа оцените со девет или десет, сите оценувања до осмиот степен се прва категорија (незадоволен до задоволен), а оценките на ниво девет и десет втора категорија (многу задоволен до екстремно задоволен). Истиот метод на класификација беше користен и за повеќестепената скала за оценување. Сите евалуациски прашалници беа искористени за тестирање на хипотезите што ги обработувавме. На учениците им беше даден евалуациски лист за да го потврдат своето задоволство од изведувањето на насоченото вработување. Ефикасноста на насоченото вработување беше оценета од страна на менторите по завршувањето на секоја работилница. Тие ги оценуваа учениците и работилниците по набљудувањето на листите за проверка (извршување, ниво на самостојност, ниво на пренесување на знаењето и вештините). Избраниот метод на евалуација беше искористен за добивање на прегледите од сите ментори што учествуваа според нивната улога (различни ментори учествуваа во секоја работилница во исто време, а имаа различна улога, т.е.: водач, асистент, поддржувач) и според обемот на индивидуалните работилници (број на часови).

Хипотези

Беа формулирани следниве хипотези:

X1: Постои значителна разлика во задоволството на учениците, менторите и родителите од имплементацијата на моделот за насочено вработување.

X2: Работилниците со разновидни содржи-

seasonal work. Students' participation was based on psychological testing, mentors' suggestion, parents' consent (evaluation of how they function in institutional and home environment); with regard to their interest.

Statistical methods

For the research purposes, questionnaires with a multi-level rating scale were analysed. We used the *Spearman Correlation Coefficient (SCC)* and *Chi-square test*. In questionnaires with a 10-level scale, where the majority of the answers were rated as nine or ten, we used all the rates up till the eight level as first category (unsatisfied to satisfied) and the rates of the ninth and the tenth level as second category (very satisfied to extremely satisfied). The same method of classification was used for the answers on the multi-level rating scale. All the evaluation questionnaires used for testing the hypotheses were analysed. Students were given an evaluation paper in order to verify their satisfaction with the execution of guided employment. The efficiency of guided employment was evaluated by the mentors after the completion of each workshop. They evaluated students and workshops on the basis of *observation checklist* (performance, level of autonomy, level of portability of knowledge and skills). The selected method of evaluation was used to obtain the views of all participating mentors, with regard to their role (different mentors participated in each workshop at the same time, having different roles: e.g. leader, assistant, support member); and due to the extent of individual workshops (number of hours).

Hypotheses

The following hypotheses were formulated:

H1: There is a significant difference in students', mentors' and parents' satisfaction with the implementation of the model of guided employment.

H2: Workshops with diversified contents were interesting to students and they enabled them

ни им беа интересни на учениците и им овозможија стекнување нови знаења.

X3: Насоченото вработување зависи од видот на работилницата.

X4: Постои корелација меѓу мислењата на менторите и родителите, менторите и учениците, учениците и занаетчиите во однос на важноста на индивидуалните работилници за насочено вработување.

X5: Постои корелација меѓу учеството на занаетчиите во насоченото вработување и владините и локалните субвенции.

Резултати

За тестирање на хипотезите го користевме хи-квадрат тестот. Првата хипотеза беше отфрлена. Резултатите покажаа дека нема статистички значајна разлика во одговорите на учениците, менторите и родителите (табели 2, 3 и 4). Повеќе или помалку изразија еднакво задоволство од проектот.

Табела 2. Задоволството на учениците и менторите од насоченото вработување

Одговори / Answers	f _{students}	%	f _{mentors}	%	Σ	%
1 – 8 (1. група / 1. group)	8	36,4	14	53,9	22	45,8
9 – 10 (2. група / 2. group)	14	63,6	12	46,1	26	54,2
Σ	22	100,0	26	100,0	48	100,0
$\chi^2 = 1,07; p > 0,05$						

f_{students} = фреквенција на одговорите на учениците, f_{mentors} = фреквенција на одговорите на менторите, % за одговорите, p = ниво на значајност. Забелешка: Беше користена 10-степен скала, одговорите беа класифицирани во две категории. Прва категорија: одговори од 1 до 8 (незадоволен до задоволен од работилницата), втора категорија: одговори од 9 до 10 (многу задоволен до екстремно задоволен). Истата форма на групирање на одговорите беше користена за сите скали.

f_{students}= frequency of students' answers, f_{mentors}= frequency of mentors' answers, % of answers, p=probability level. Note: 10-level scale was used, the answers were classified into two categories. First category: answers from 1 to 8 (unsatisfied to satisfied with the workshop), second category: answers from 9 to 10 (very satisfied to extremely satisfied). The same form of grouping the answers was used with all the scales.

Табела 3. Задоволството на родителите и менторите со насоченото вработување

Одговори / Answers	f _{mentors}	%	f _{parents}	%	Σ	%
1 – 8 (1. група / 1.group)	8	36,4	5	33,3	13	35,1
9 – 10 (2. група / 2.group)	14	63,6	10	66,7	24	64,9
Σ	22	100,0	15	100,0	37	100,0
$\chi^2 = 0,04; p > 0,05$						

f_{mentors} = фреквенција на одговорите на менторите, f_{parents} = фреквенција на одговорите на родителите, % за одговорите, p = ниво на веројатност.

f_{mentors} = frequency of mentors' answers, f_{parents}= frequency of parents' answers, % of answers, p= probability level.

to acquire new knowledge.

H3: Guided employment depends on the type of workshop.

H4: There is a correlation between mentors' and parents', mentors' and students', students' and craftsmen's opinions in regards to the importance of individual workshops for guided employment

H5: There is a correlation between the participation of craftsmen in guided employment and the government and local subsidies.

Results

The Chi-square test was used for hypothesis testing. The first hypothesis was rejected. The results show that there is no statistically significant difference between the students', mentors' and parents' answers (Table 2, 3 and 4). They evaluated their satisfaction with the project equally, more or less.

Table 2. Students' and mentors' satisfaction with guided employment

Answers	f _{students}	%	f _{mentors}	%	Σ	%
1 – 8 (1. group)	8	36,4	14	53,9	22	45,8
9 – 10 (2. group)	14	63,6	12	46,1	26	54,2
Σ	22	100,0	26	100,0	48	100,0
$\chi^2 = 1,07; p > 0,05$						

f_{students} = frequency of students' answers, f_{mentors} = frequency of mentors' answers, % of answers, p=probability level. Note: 10-level scale was used, the answers were classified into two categories. First category: answers from 1 to 8 (unsatisfied to satisfied with the workshop), second category: answers from 9 to 10 (very satisfied to extremely satisfied). The same form of grouping the answers was used with all the scales.

Table 3. Parents' and mentors' satisfaction with guided employment

Answers	f _{mentors}	%	f _{parents}	%	Σ	%
1 – 8 (1. group)	8	36,4	5	33,3	13	35,1
9 – 10 (2. group)	14	63,6	10	66,7	24	64,9
Σ	22	100,0	15	100,0	37	100,0
$\chi^2 = 0,04; p > 0,05$						

f_{mentors} = frequency of mentors' answers, f_{parents} = frequency of parents' answers, % of answers, p= probability level.

Табела 4. Задоволството на учениците и родителите од насоченото вработување

Table 4. Students' and parents' satisfaction with guided employment

Одговори / Answers	f _{parents}	%	f _{students}	%	Σ	%
1 – 8 (1.група / 1.group)	5	33,3	14	53,8	19	46,3
9 – 10 (2.група / 2.group)	10	66,7	12	46,2	22	53,6
Σ	15	100,0	26	100,0	41	100,0

$$\chi^2 = 0,04; p > 0,05$$

f_{students} = фреквенција на одговорите на учениците, f_{parents} = фреквенција на одговорите на родителите, % за одговорите, p = ниво на значајност.

f_{students}= frequency of students' answers, f_{parents}= frequency of parents' answers, % of answers, p=probability level.

Втората хипотеза беше потврдена (табела 5), бидејќи разликата во резултатите е статистички значајна. Резултатите покажаа дека сите содржини на работилниците беа различни и доволно интересни за учениците да се здобијат со корисно и практично знаење, потребно за окупационо вработување.

The second hypothesis was confirmed (Table 5), as the difference resulted statistically significant. The results showed that all the workshops' contents were varied and interesting enough for students to provide them with useful and practical knowledge, needed for occasional employment.

Табела 5. Разновидноста на содржините за индивидуални работилници

Table 5. Diversity of contents for individual workshops

Одговори / Answers	f	%
1	23	34,8
2	14	21,2
3	3	4,6
4	16	24,2
5	10	15,2
Σ	66	100,0

$$\chi^2 = 16,58; p < 0,05$$

f_{mentors} = фреквенција на одговорите на менторите на 5-тото прашање (разновидност на знаење, вештини, работни навики), % на одговорите, p = ниво на веројатност.

f_{mentors}=frequency of mentors' answers for the 5th question (diversity of knowledge, skills, work habits), % of answers, p=probability level.

Истражувањето ја потврди и третата хипотеза (табела 6); разликите резултираат со статистичка значајност. Менторите веруваа дека успешната инклузија на учениците во насоченото вработување зависи од видот на работилницата (индивидуални занаетчиски активности, видот на работа во Институтот и сл.).

The research confirmed the third hypothesis (Table 6); there is statistically significant difference. Mentors believed that successful inclusion of students in guided employment depends on the type of workshop (individual craft activity, type of work at the institute, etc.).

Табела 6. Вид работилница
Table 6. Type of workshop

Одговори / Answers	f	%
1	7	7
2		
3	21	21,0
4	21	21,0
5	12	12,0
6	19	19,0
7	6	6,0
8	14	14,0
9		
10	0	0,0
Σ	100	100,0
$\chi^2 = 16,76, p < 0,05$		

fmentors = фреквенција на одговорите на менторите на 10. прашање (важноста на работилниците), % на одговорите, p = ниво на значајност. Забелешка: поради малиот број одговори, беше неопходно некои од нив да се обединат, имено 1. и 2., 8. и 9., додека 10. беше исклучено.

fmentors=frequency of mentors' answers for the 10th question (importance of workshops), % of answers, p=probability level. Note: due to a small number of answers it was necessary to unify some of them, namely the 1st and the 2nd, the 8th and the 9th, whereas the 10th was excluded.

За тестирање на четвртата хипотеза (табела 7), користевме СКК (го пресметавме опсегот на корелација). Утврдивме корелација меѓу индивидуалните работилници и нивното значење за насоченото вработување, па затоа четвртата хипотеза е прифатена. Воспоставивме корелација меѓу мислењата на учениците и менторите; учениците и занаетчиите, менторите и родителите. Сите тие сметаат дека видот на работилницата е значаен елемент за успешна имплементација на насоченото вработување.

For testing the fourth hypothesis (Table 7) we used SCC (we calculated the range of correlation). We determined a correlation between individual workshops and their importance for guided employment, which is why the fourth hypothesis was accepted. We established a correlation between opinions expressed by students and mentors; students and craftsmen; mentors and parents. They all considered the type of workshop as an important element for successful implementation of guided employment.

Табела 7. Мислења за важноста на работилниците
Table 7. Opinions on the importance of workshops

Одговори / Answers	Спирманов коефициент на корелација / Spearman Correlation Coefficient	p
Мислења на родителите и менторите / Parents' and mentors' opinions	$\rho = 0,99$	$p < 0,05$
Мислења на учениците и менторите / Students' and mentors' opinions	$\rho = 0,55$	$p > 0,05$
Мислења на учениците и занаетчиите / Students' and craftsmen's opinions	$\rho = 0,79$	$p < 0,05$

p = ниво на веројатност, ρ = Спирманов коефициент на корелација / p=probability level, ρ = Spearman Correlation Coefficient

Петтата хипотеза не беше потврдена (табела 8). Не беше воспоставена статистички веродостојна корелација, што укажува дека занаетчиите се волни да ги прифатат

The fifth hypothesis was not confirmed (Table 8). Statistically reliable correlation was not established, which indicates that the craftsmen are willing to accept students with ID

учениците со ИП без разлика на финансиската помош или други иницијативи од владата (даночно олеснување, достапност до објектите, приспособување на работниот процес, приспособување на фазите на индивидуалното работење.

Табела 8. Условите на занаетчиите за насочено вработување

Одговори / Answers	f ⁻ answers	%	f ⁺ answers	%	Σ	%
13. прашање / 13. quest.	11	61,1	14	28,6	15	46,9
3. прашање / 3. quest.	7	38,9	12	71,4	17	53,1
Σ	18	100,0	26	100,0	32	100,0

$\chi^2 = 3,34; p > 0,05$

f⁻answers = фреквенција на негативните одговори на занаетчиите, f⁺answers = фреквенција на позитивните одговори на занаетчиите, % од одговорите, p = ниво на значајност. Забелешка: 13. прашање (услови, даночно олеснување), 3. прашање (задоволство од насоченото вработување).

f⁻answers=frequency of craftsmen's negative answers, f⁺answers= frequency of craftsmen's positive answers, % of answers, p=probability level. Note: 13th question (conditions, tax relief), 3rd question (satisfaction with guided employment).

Дискусија

Резултатите покажуваат дека работилниците на учениците со ИП им ги пружаат потребните знаења и вештини за самостојна работа и вработување. Ние утврдивме висока корелација помеѓу одговорите дадени од страна на студентите, менторите и родителите. Сите тие изразија големо задоволство од проектот и нивните очекувања за нејзино продолжување. Избраните работилници имаа соодветно разновидна содржина и беа доволно интересни за да ги задоволат различните интереси на учениците. Тие им обезбедија основно (особено практично) знаење, како и основни теоретски знаења. Менторите, како главни оценувачи, веруваат дека различните форми на работилници им обезбедуваат на студентите доволно знаење и мотивација за насочено вработување. Различните улоги на менторите во работилниците им дозволуваат „разумна критика“ во однос на избраната форма на работа. Тие го делат истото мислење за ефикасноста на насоченото вработување и стекнување на потребните знаења, откако активно ги следеа и вреднуваа одбраните форми на работа. Содржините се поврзани со избраните занаети и останатите активности. Најповолните работил-

regardless of financial or other incentives provided by the state (tax relief, accessibility of the premises, work process adaptations, adaptation of individual work phases).

Table 8. Craftsmen's conditions for guided employment

Discussion

The results show that the workshops provided students with necessary knowledge and skills for individual work and employment. We determined a high correlation between the answers given by students, mentors and parents. They all expressed high satisfaction with the project and positive expectation for its continuation. The selected workshops had suitably varied contents and were interesting enough to satisfy students' different interests. They provided them essential (particularly practical) knowledge, as well as basic theoretical knowledge. Mentors, as the main evaluators, believed that varied forms of workshops provide students with sufficient knowledge and motivation for guided employment. Mentors' different roles in the workshops allowed a "reasonable criticism" regarding the selected work forms. They expressed the same opinion on efficiency of guided employment and acquisition of necessary knowledge, after they monitored the selected work forms and evaluated them appropriately. The contents were related to selected craft and other activities. The most

ници беа оние во кои учениците веќе беа запознаени со активностите и оние во коишто (поради различни моторни пречки) им беа олеснети потребните приспособувања (апарати за домаќинство, земјоделство, некои секретарски задачи и поединечни занаетчииски активности). Изборот на работилниците е сличен на другите програми на социјалната економија, не се ограничени само на еден сектор. Тоа обично вклучува интеграција на работата и социјалните услуги, здравствената заштита, осигурувањето, земјоделството, снабдувањето со храна, образованието, културата и спортот, и се базира на етички принципи (26). Утврдивме висока сличност во ставовите изразени од страна на учениците, родителите, менторите и занаетчиите во однос на изборот на работилниците. Сите веруваат дека тие се соодветно избрани и обезбедуваат активно учество на учениците. Социјалната мрежа што е создадена преку моделот на насочено вработување е дел од општествениот капитал кој обезбедува голема интеракцијата меѓу луѓето, промовирање на учеството, обезбедување нови информации, помага да се изградат социјалните вештини и да се подобри личниот раст (13, 27, 28). А слична меѓународна студија (10) обезбедува детална анализа на 10 социјални индикатори за вработување на лица со инвалидност и претставува преглед на 40 иновативни практики од 82 земји. Студијата покажува дека, како и во одбраниот словенечки модел, тоа е можно за ефикасно да се реши проблемот на вработување и обука на лицата со инвалидност во капиталистичкото општество. Избраниот модел на насочено вработување е посебно охрабрувачки, бидејќи покажа дека занаетчиите кои се вклучени во проектот сакаат да прифатат ученици, без оглед на очекуваната финансиски или други стимуланси предвидени од страна на државата или локалната заедница. Во однос на темата за насочено вработување на лица со интелектуални и комбинирани пречки, дадена е потврда и во една меѓународна студија (29) во која конкретно се изложува итноста од соодветна финансиска поддршка за вработување на овие лица.

suitable workshops were those with activities which the students were already familiar with and those which (due to different motor disabilities) facilitated necessary adaptations (household, agricultural, some secretarial tasks and individual craft activities). The selection of workshops is similar to other programmes of social economy, the latter not being limited to one sector alone. It usually includes integration of work and social services, health care, insurance, agriculture, food supply, education, culture and sports, and is based on ethical principles (26). We established a high similarity in opinions expressed by students, parents, mentors and craftsmen in regards to the choice of workshops. They all believed they were suitably selected and carried out, providing students' active participation. The social net that was created through the model of guided employment is part of the social capital which provides major interaction between people, promoting participation, providing new information, helping develop social skills and enhancing personal growth (13, 27, 28). A comparable international study (10) provides a detailed analysis of 10 social indicators of employment of people with disabilities and presents an overview of 40 innovative practices from 82 countries. The study proves that, as in the selected Slovenian model, it is possible to address the problem of employment and training of people with disabilities in the capitalist society efficiently. The selected model of guided employment is particularly encouraging as the craftsmen involved in the project proved willing to accept students, regardless of the prospected financial or other incentives provided by the state or the local community. Topicality of guided employment of persons with intellectual and multiple disabilities finds its confirmation in the international study (29) which specifically exposes the urgency for an adequate financial support for employing these persons. Occasional employment of people

Повремените вработувања на лицата од проектот им овозможува широка социјална инклузија.

Добиените резултати од проектот, тешко е да се споредат со формите на насочено вработување поврзани со социјално претприемништво. Оваа студија го претставува оригиналниот модел на насочено вработување на учениците со ИП кои се интегрирани во редовното основно образование, а во социјалното претприемништво се вклучуваат луѓето со посебни потреби по завршувањето на нивното формално образование или понатамошни студии, како и луѓе кои веќе имаат некакаво работно искуство (16). Резултатите можат, сепак, да се соочат со моделот на вработување, дизајниран од страна на другиот институт избран од страна на Министерството за образование. Тој содржи подготовка на транзициски план за вработување (за едно лице) во форма на социјално претприемништво (13) и се фокусира на креативна активност (фотографија).

Заклучок

Европската агенција за развој на посебното образование го истакнува правото на учениците со ИП на соодветно образование и вработување, што се реализира во рамките на проектот за насочено вработување (30). Успехот на избраниот модел на насочено вработување, вклучувајќи ученици со интелектуални и комбинирани пречки, може да се најде во истражувањето (11), кое допира до реалните општествени односи и емпириската позиција на социјално ранливите лица на почетокот на 21 век. Го изложува новиот концепт на вклучување на децата со ИП, помалку дискриминаторски, обезбедување повеќе социјални и образовни интеграции. Покрај тоа, им укажува на земјите да се олесни процесот на вработување на лицата со посебни потреби. Насоченото вработување обезбедува учење врз основа на теоретското и работното искуство, нуди повеќе можности за интеграција во непосредната социјална и работна средина. Во тој случај, учениците се стекнуваат со знаења за условите за работа и видовете вработување, што исто така им дава

with ID enables them to obtain major social inclusion.

The results obtained in the project are difficult to compare with forms of guided employment related to social entrepreneurship. The present study presents the original model of guided employment for students with ID who are still integrated in the mainstream primary school education, whereas social entrepreneurship include people with disabilities after completion of their formal education or further studies, as well as people who have already had some work experience (16). The results can, however, be confronted with the model of employment, designed by the other institute chosen by the Ministry of Education. It contains the preparation of transition employment plan (for a single person) in the form of social entrepreneurship (13) and is focused on a creative activity (photography).

Conclusion

The European Agency for Development in Special Needs Education underlines the right of students with SN to have an appropriate education and employment, which was realised within the project of guided employment (30). The success of the selected model of guided employment, involving students with intellectual and multiple disabilities, can be found in the research (11) which touches the real social relations and empirical position of socially vulnerable persons at the beginning of the 21st century. It exposes a new concept of inclusion of children with SN, less discriminatory, providing more social and educational integration. Additionally, it suggests the countries to facilitate the process of employing persons with disabilities. Guided employment, providing theoretical and work based experiential learning, offers more opportunities for integration into immediate social and work environment. In such guided manner students acquire knowledge about

можност да имаат повеќе еднакви можности во животот. Резултатите од проектот може да бидат корисни за сите учесници и индиректно за пошироката општествена заедница во поглед на повремените вработувања на лицата со ПП, како дел од социјалната интеграција и почитување на различностите. Позитивните резултати од насоченото вработување на млади луѓе со интелектуални и комбинирани пречки во развојот придонесуваат за подготовка на национални стратегии за промовирање на поголеми вработувања на социјално ранливите групи на населението во Словенија. Основните документи за новите проекти веќе се подготвени и се во насока на зголемување на социјалната работа и компетенции на луѓето (24). На крајот на јануари 2017 година, на тендерот за нови проекти (финансирани од европските социјални фондови), се очекува фокусирање на нови, иновативни форми на вработување на млади луѓе, дури и оние со ПП.

Ограничувања: Во студијата се вклучени само мал број луѓе со тешка ИП и беше ограничена на период од 3 години. Сепак, беше утврдено дека насоченото вработување е можно со соодветна стручна поддршка. Сигурноста на резултатите ќе се подобри ако се зголеми бројот на луѓето што имаат корист од информациите што помагаат за вработување. И покрај сите ограничувања (малиот број на учесници – ученици со ИП и занаетчи, краткото времетраење на вработувањето), проектот придонесе за голема социјална интеграција на социјално ранливите групи и, во исто време, ја охрабри владата да подготви план за нова работа на проекти за промовирање на работните компетенции во периодот 2017 – 2020 година.

Конфликт на интереси

Авторот изјавува дека не постои конфликт на интереси.

Референци / References

1. European Agency for Development in Special Needs Education. Raising the Achievement of all Learners in Inclusive Education draft-project plane. Athens. 2015.

working conditions and types of employment, which also gives them a possibility to have more equal life opportunities. The results of the project can be helpful to all participants and indirectly to a wider social community in considering occasional employment of people with ID as part of social integration and respect for the diversity. Positive results of guided employment of young people with intellectual and multiple disabilities have contributed to preparation of national strategies of promoting major employment of socially vulnerable population groups in Slovenia. Basic documents for new projects have already been prepared and are aimed at increasing social and work competencies of young people (24). At the end of January 2017, a tender for new projects (funded from European social funds) is expected and it will be focused on new, innovative forms of employment of young people, even those with ID.

Limitations: The study included only a small number of people with severe ID and it was limited to the period of 3 years. Nevertheless, it was determined that guided employment is possible with adequate professional support. Reliability of the results would improve if the number of people who have benefits from guided employment has increased. Despite all limitations (small number of participating students with ID and craftsmen, duration of employment), the project contributed to a major social integration of socially vulnerable groups and, at the same time, encouraged the government to prepare the plan for new project work of promoting work competencies in the period of 2017 – 2020.

Conflict of interests

Author declares no conflict of interests.

- Available from: URL: <https://www.european-agency.org/search/custom/conference%20athene>.
2. European Agency for Development in Special

- Needs Education. Organisation of provision to support Inclusive Education, thematic seminar, Ljubljana, 22. October 2013 (the seminar material).
3. Fergusson A, Duffield T. Multicultural inclusion for pupils with severe or profound and multiple learning difficulties. Tilstone C, Richard R, eds. In: *Strategies to Promote Inclusive Practice*; 2004; 34–47.
 4. Sardoč M. Pravice otrok s posebnimi potrebami do inkluzivnega izobraževanja. Založnik B, ed. *Otroci s posebnimi potrebami, integracija in inkluzija*. Nova Gorica; 2006; 9–14.
 5. Žgur E. Supplementary education and training for adults with multiple deficits. Balantič Z, ed. In: *Focus 2020: proceedings of the 33rd International Conference on Organizational Science Development*. Kranj; 2014; 792–797.
 6. Zakonu o usmerjanju oseb s posebnimi potrebami. Ur.l. RS 54/2000 in 58/2011.
 7. Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb. Ur.l. RS 41/83, 114/06, 61/10 in 40/11.
 8. Zavod za zaposlovanje Slovenije. 2017. Available from: URL: http://www.ess.gov.si/iskalci_zaposlitve/prosta_delovna_mesta.
 9. Zakon o zaposlitveni i rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov. Ur.l. RS, št. 96/12,98/14.
 10. Cremin C. *Capitalism's New Clothes: Enterprise, Ethics and Enjoyment in Times of Crisis*. Lonodn: Pluto Press, 2011.
 11. Stiles T, Haeger H. At the Intersection of Class and Disability: *The Impact of Forms of Capital on College Access and Success for Students with Learning Disabilities*. Charleston SC: Proquest, Umi Dissertation Publishing. 2011.
 12. Mitchel D. *What Really Works in Special and Inclusive Education: Using Evidence-Based Teaching Strategies*. London: Routledge, 2014.
 13. Rutar D, Kralj R, Praznik I. Hendikep, delo in družba. CirusKamnik, Medvode: 2015: 5–9.
 14. Evropska komisija za gospodarski razvoj. 2015. Available from: URL: http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/forecasts/index_sl.htm.
 15. Pavel I, Štefanič P. Socialno podjetje, odideje k praksi. Šent: 2005; 7–8.
 16. Zakon o socialnempodjetništvu. 2011. Available from: URL: <https://www.uradni-list.si/>.
 17. MDDSZEM. 2015. Available from: URL: http://www.mddsz.gov.si/si/medijsko_sredisce.
 18. Portal MIZŠ. 2015. Available from: URL: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat/za/predsolsko/vzgojo.
 19. Posebni program VIZ. 2014. Available from: URL: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/direktorat/zapredsolskovzgojinosnovno_solstvo/izobrazevanje/posebni_program.
 20. Cirus Kamnik. 2015. Available from: URL: <http://www.cirus-kamnik.si/dejavnosti/>.
 21. Žgur E. Publikacija Centra V hiši tri in tri. Cirus Vipava. Vipava; 2010.
 22. MIZŠ RS, Uredba Komisije o pravilih za izvajanje Uredbe Sveta Evrope o splošnih določbah o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu in Kohezijskem skladu. 2013. Available from: URL: <http://www.eu-skladi.si/predpisi/navodila>.
 23. Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju. Ur.l. RS 79/ 2006.
 24. Služba vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko. 2015. Available from: URL: http://www.svrk.gov.si/si/delovna_podrocja/evropska_kohezijska_politika/.
 25. MIZŠ. 2015. Available from: URL: http://www.mizs.gov.si/si/javne_objave_in_razpisi/.
 26. Kovač MZ. Smo po dvajsetletnem obdobju iz enega enournja v drugo sposobni preseči obstoječi model razvoja v Sloveniji. *Strokovna tematska konferenca socialnega podjetništva-izivi in perspektiva*, Murska Sobota, 2010.
 27. Bregantič A. Intelktualni in socialni kapital: vloga in pomen v podjetju. 2009. Available from: URL: http://www.cek.ef.uni-lj.si/vps_diplome/bregantic100.pdf.
 28. Salkever DS, Sorkin AL (ed). *The Economics of Disability*. Bingley: Emerald Group Publishing Limited. 2001.
 29. Campbell J. Without the Independent Living Fund, it's a bad time to disabled. 2014. Available from: URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/mar/31/independent-living-fund-disabled>.
 30. European Agency for Development in Special Needs Education. Mapping the Implementation of Policy for Inclusive Education, An Explorations of Challenges and Opportunities for Developing Indicators. 2014. Available from: URL: <https://www.European-agency.org/agency-projects/mapping>.

